Nordland FYLKESKOMMUNE

Høring og offentlig ettersyn av regional plan for arealforvaltning

Foreløpig bilde. Foto: Susanne Forsland, Bodø havn.

Innhold

Forord 4

1 Innledning 6
1.1 Hvem gjelder den regionale planen for? 7
1.2 Virkeområdet for den regionale planen 7
1.3 Planens innhold 7
1.4 Hvordan skal planen følges opp? 8

2. Utfordringer og muligheter 8
2.1. Arealbruk og arealressurser i Nordland 8
2.2. Naturressursene i Nordland er et viktig grunnlag for verdiskaping 8
1.5 Sikkerhet og beredskap 8
2.1. Arealbruksendringer har konsekvenser for natur og næringsliv 9
2.2. Reiselivs- og opplevelsesnæringen er i sterk utvikling 9
2.3. Natur- og kulturverdier sikres for fremtiden 9
2.4. Nordlands lange kyst gjør fylket spesielt sårbart for klimaendringer 9
2.5. Reindrift 10
2.6. Planlegging i kommunene 10

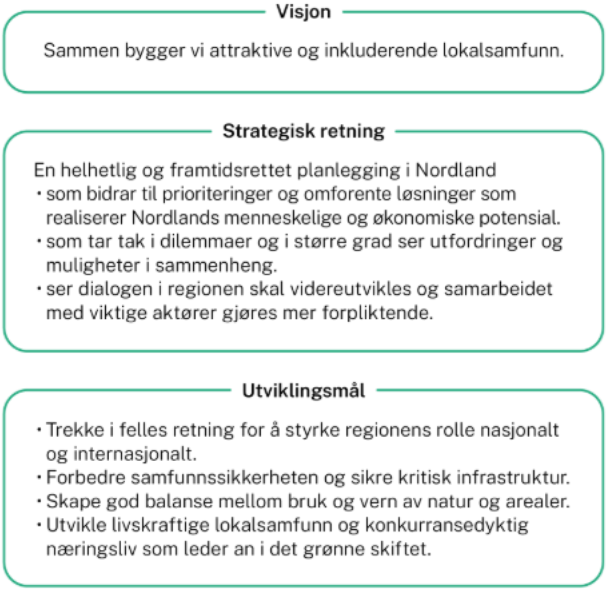
3. Mål for arealforvaltningen i Nordland 10
3.1. Hovedmål: Nordland har attraktive og inkluderende byer og lokalsamfunn 11
3.1.1. Delmål: I Nordland vil vi sikre helhetlig og kunnskapsbasert planlegging 11
3.1.2. Delmål: I Nordland vil vi ivareta lokale kvaliteter og bruke de som grunnlag for stedsutviklingen 13
3.2. Hovedmål: Nordland har robuste og tilpasningsdyktige samfunn, med en bærekraftig verdiskaping 15
3.2.1. Delmål: I Nordland vil vi være rustet til å møte klimaendringene 15
3.2.2. Delmål: I Nordland vil vi ha et sikkert og robust kraftsystem 16
3.3. Delmål: I Nordland vil vi ivareta landbrukets produksjonsarealer 17
3.4. Delmål: I Nordland vil vi sikre at bruken av naturen ivaretar naturens egenverdi 17
3.4.1. Delmål: I Nordland vil vi ivareta reindriftens naturgrunnlag 18
3.5. Delmål: I Nordland vil vi kutte 60% i klimagassutslipp innen 2035 19
3.6. Hovedmål: Nordland har en helhetlig forvaltning av kystsonen 20
3.6.1. Delmål: I Nordland vil vi sikre verdier og interesser i strandsonen 21
3.6.2. Delmål: I Nordland vil vi sikre at sjø og land sees i sammenheng 21

4. Arealpolitiske retningslinjer 22
4.1. Om arealpolitiske retningslinjer 22
4.2. Virkningen av retningslinjene 22
4.3. Arealpolitiske retningslinjer 22

Forord

1 Innledning

Nordland er fullt av muligheter, og nordlendingen er vår største ressurs. Det skal være godt å bo, jobbe og skape noe i hele Nordland. Arealene våre en begrenset ressurs, som krever en helhetlig og kunnskapsbasert planlegging for at vi best mulig kan realisere mulighetene i Nordland. Det kreves en helhetlig satsing og samarbeid mellom ulike forvaltningsnivå og sektorer og ulike former for samarbeid mellom kommuner, myndigheter og regioner.

Figur 1 Oversikt over visjon, strategisk retning og utviklingsmål for Nordland, fastsatt i Regional planstrategi 2024-2028

Arealforvaltning handler ikke bare om å avsette arealer til ulike formål, men også om å se helheten. Regional plan for arealforvaltning fastsetter arealpolitikken for Nordland og gir overordnede rammer og føringer for kommunal, regional og statlig arealforvaltning i fylket. Et av formålene med den regionale planen er at flere skal ha lyst til å bli nordlendinger. Dette gjøres gjennom å sette en felles retning for Nordland, samt å bidra til bedre samordning mellom ulike aktører i forvaltningen.

Den regionale planen bygger videre på og konkretiserer flere av de langsiktige utviklingsmålene i regional planstrategi for Nordland, jf. Figur 1 Oversikt over visjon, strategisk retning og utviklingsmål for Nordland, fastsatt i Regional planstrategi 2024-2028. Det er åpenbare målkonflikter i den videre utviklingen av Nordland, og nettopp derfor er det behov for å arbeide langsiktig, helhetlig og kunnskapsbasert.

Hvordan vi forvalter arealene i Nordland er dessuten av strategisk betydning for Norges posisjon i nordområdene. Nordområdene er et geopolitisk strategisk område for Europa. Infrastruktur, forsvar og næringsliv i Nordland er viktig for nasjonal sikkerhet. Prosessindustrien og dens leverandørnettverk, romfartsindustrien, havbruk og fiskeri og reiseliv er næringer som på hver sin måte er av stor betydning for nordområdene. Alle disse næringene er arealintensive og kan komme i konflikt med andre mål og verdier i arealforvaltningen.

Dette er eksempler på at det er mange målkonflikter og dilemmaer i arealforvaltningen. Disse målkonfliktene og dilemmaene henger sammen med problemer som er svært komplekse og vanskelig å overskue, og er ofte omtalt som samfunnsfloker.

Som et av Norges mest ressursrike fylker utgjør natur- og kulturlandskapet et viktig grunnlag for bosetting, verdiskaping og livskvalitet. Nordland skal fortsatt utvikles, og bruk av arealene er avgjørende for å sikre livskraftige lokalsamfunn og verdiskaping.

Regional plan for arealforvaltning løser ikke alle målkonfliktene og dilemmaene vi som samfunn står ovenfor. Det er kommunene som er lokal planmyndighet og som best kjenner sine behov og muligheter. Den regionale planen er ment å tydeliggjøre de regionale interessene og bidra positivt til kommunens planlegging. Planen setter likevel noen overordnede rammer og ambisjoner for planlegging og kunnskapsinnhenting, og krav til at flere utfordringer og muligheter ses i sammenheng. Samtidig vil det være behov for ulike løsninger, analyser og prosesser fra sak til sak.

1.1 Hvem gjelder den regionale planen for?

Planen skal legges til grunn for regionale organers virksomhet, kommunal planlegging og virksomhet og statlig planlegging og virksomhet i regionen, jf. Plan- og bygningslovens § 8-2. Fylkeskommunen har ansvar for å utarbeide, vedta og rapportere på planen.

Fylkeskommunen, sammen med kommunene, statlige og regionale myndigheter har et ansvar for å legge planen til grunn for planlegging og virksomhet i Nordland. Øvrige aktører som har forpliktet seg til samarbeid for gjennomføring av tiltak, har et ansvar for å bidra til dette sammen med andre aktører.

1.2 Virkeområdet for den regionale planen

Regional plan for arealforvaltning gjelder for hele fylket. Virkeområdet til planen inkluderer vassdrag og sjøområder ut til én nautisk mil utenfor grunnlinjen.

1.3 Planens innhold

Regional plan for arealforvaltning inneholder hovedmål, delmål, strategier og tiltak. Hovedmålene er utarbeidet på bakgrunn av, og er en konkretisering av de langsiktige utviklingsmålene i Regional planstrategi for Nordland 2024-2028:

- **Hovedmålene er** formulert i presens, og beskriver en ønsket tilstand for Nordland
- **Delmålene** beskriver målsettinger som på ulike måter bidrar til å oppnå hovedmålet
- **Strategiene** forteller hva vi skal gjøre for å oppnå målene som er satt
- **Tiltakene** og oppdragene er det som utgjør planens handlingsprogram, og konkretiserer hvordan vi skal følge opp strategiene og oppnå målene som er satt. Handlingsprogrammet har et regionalt fokus og angir tiltak som krever samarbeid for å bli løst.

Planen inneholder også arealpolitiske retningslinjer. De er uttrykk for vesentlige regionale interesser, og skal bidra til å ivareta både nasjonale og regionale interesser i arealforvaltningen. Retningslinjene er ikke juridisk bindende for kommunens arealbruk. De er veiledende, og gjelder for planer og tiltak etter plan- og bygningsloven og andre særlover som berører bruk og vern av arealer og naturressurser i fylket. Avvik fra retningslinjene kan gi grunnlag for innsigelser fra fylkeskommunen, statsforvalteren og andre regionale myndigheter, etter plan- og bygningslovens kapittel 5, og andre sektorlover som omfatter arealbruk. Der det er motstrid mellom mål og retningslinjer, er det retningslinjene som veier tyngst. Planer og tiltak som er i strid med retningslinjene medfører ikke automatisk innsigelse fra regionale myndigheter. Det skal likevel gjøres konkrete vurderinger i hver enkelt sak, der regionale og nasjonale interesser, samt samfunnsnytten av tiltaket skal vurderes.

1.4 Hvordan skal planen følges opp?

Den regionale planen følges opp i planens handlingsprogram. Samarbeidspartnere for tiltak har ansvar for å bidra til gjennomføring av de aktuelle tiltakene. Fylkeskommunen følger i tillegg opp den regionale planen gjennom egne virksomhetsplaner.

Fylkeskommunen er ansvarlig for årlig rapportering på handlingsprogrammet til Nordland fylkesting. Som regional planmyndighet skal fylkeskommunen hvert år vurdere om det er behov for å endre handlingsprogrammet. Dette skal gjøres i dialog med regionale myndigheter og andre samfunnsaktører. Eventuelle justeringer gjøres i fylkeskommunens økonomiplan og årsbudsjett.

En annen del av oppfølgingen er at de arealpolitiske retningslinjene legges til grunn for kommunal, regional og statlig arealforvaltning i fylket.

2. Utfordringer og muligheter

2.1. Arealbruk og arealressurser i Nordland

Nordland har et areal på totalt 38.155 km^2, og er Norges fjerde største fylke i areal. Nordland fylke utgjør omtrent 12 % av Norges areal, og har ca. 25 % av Norges kystlinje. Totalt sjøareal for Nordland ut til 1 nautisk mil (NM) utenfor grunnlinja er ca. 42.378 km^2.

Nordland er blant fylkene med lavest befolkningstetthet, med omtrent 7 innbyggere per km^2. I underkant av 3 av 10 i Nordland bor i spredtbygde strøk. Folkemengden øker i tettbygde strøk, og minker i spredtbygde strøk.

2.2. Naturressursene i Nordland er et viktig grunnlag for verdiskaping

Verdiskapingen i næringslivet er i stor grad basert på fornybare ressurser. Fiskeri og havbruk, energiproduksjon, mineraler, landbruk, reindrift, reiseliv og opplevelsesnæringer er eksempler på viktige næringer i Nordland som er avhengige av arealer og naturressurser.

Det er mange interessenter i bruk av naturen, og mye av den verdiskapende aktiviteten har potensiale for konflikt med viktige naturverdier. Dette skaper en utfordring i balansen mellom å ta vare på uberørt natur og biologisk mangfold som en verdi i seg selv versus bruk av naturressurser for å skape verdier.

Nordland var i 2024 fylket med den fjerde høyeste kraftproduksjonen i landet. Det meste av kraftproduksjonen i Nordland er vannkraft. Fylket har også fire vindkraftverk. Nordland har et kraftoverskudd, men overskuddet er redusert de siste årene på grunn av fallende produksjon. Etablering av ny kraftintensiv industri i Nordland medfører økt behov for produksjon av fornybar kraft og nettilgang, og gir dermed økt press på arealene.

1.5 Sikkerhet og beredskap

Globale utviklingstrekk har ført til økt internasjonal interesse for nordområdene og større oppmerksomhet om Norges og Nordlands strategiske beliggenhet. Den nye geopolitiske situasjonen stiller økte krav til arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i årene som kommer. Sikkerhet og beredskap har flere dimensjoner. I arealforvaltningen har fokuset tradisjonelt vært på klimasårbarhet og naturskade, men kommuner, næringsliv og innbyggere står i økende grad også overfor ulykker, trusler, uønskede hendelser og sabotasje. Dette understreker behovet for å integrere sikkerhet og beredskap tydeligere i kommunenes helhetlige planverk.

Kommunene har ansvar for å utarbeide og jevnlig oppdatere helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) etter forskrift om kommunal beredskapsplikt § 2. Alle kommunene i Nordland har en slik analyse, men ifølge Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DBS) sin kommuneundersøkelse fra januar 2026, har ikke alle kommunene oppdatert sin ROS innen lovpålagt frist. For at analysene skal gi et godt beslutningsgrunnlag, må analysene bygge på dagens reelle risiko- og sårbarhetsbilde, herunder scenarioer knyttet til sikkerhetspolitisk krise og krig. Manglende forebygging i dag vil ellers måtte håndteres av krise- og beredskapsapparatet i framtiden.

Beredskapen i Nordland er et felles ansvar, der kommuner, fylkeskommune, statsforvalter, sektormyndigheter, helseforetak, politi, forsvar og frivillige aktører alle har viktige roller. En robust totalberedskap forutsetter tydelige roller, god samhandling og en felles forståelse av hvordan aktørene samlet bidrar til samfunnets beredskap.

2.1. Arealbruksendringer har konsekvenser for natur og næringsliv

Naturen er livsgrunnlaget vårt, og en forutsetning for utvikling av et økonomisk og sosialt bærekraftig samfunn. Det betyr at økonomi og samfunn er avhengig av naturen, men påvirker gjennom sin aktivitet det samme naturgrunnlaget.

Robuste økosystemer i best mulig tilstand bidrar til å dempe effektene av klimaendringene, blant annet ved flomdemping, vannrensing og vern mot erosjon. Robuste økosystemer tåler også klimaendringene bedre enn sårbare økosystemer.

Det finnes ikke gode nok historiske data til å tallfeste endringer i arealbruk, nedbygging av naturen og konsekvenser ved arealbruksendringer. Arealregnskap Nordland 2023 og 2025 gir likevel et viktig kunnskapsgrunnlag om endringer i bruk av fylkets arealer. Vi vet imidlertid at det hvert år omdisponeres flere hundre dekar med dyrket og dyrkbar jord til formål som nærings-, bolig- og fritidsbebyggelse, samt samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur. I tillegg bygges strandsone og vassdragsnære arealer stadig mer ned, med påfølgende konsekvenser for vannmiljø og naturmangfold. De fleste søknader om nye bygninger i strandsonen innvilges. I 2025 ble omtrent 80 prosent innvilget med dispensasjon fra plan.

Nordlands samlede klimagassutslipp varierer fra år til år. Over tid er trenden at utslipp av klimagasser går noe nedover. De største utslippene av klimagasser i Nordland kommer fra industrien. Omdisponering av naturarealer som bidrar også til økte klimagassutslipp, samtidig som muligheten for framtidig opptak av karbon blir redusert. Nedbygging er den arealbruksendringen som gir størst utslipp av klimagasser, særlig nedbygging av skog og myr.

2.2. Reiselivs- og opplevelsesnæringen er i sterk utvikling

Mange ønsker å oppleve naturen og kulturen i Nordland. Dette gir økt belastning på natur og kultur. Dette er bakgrunnen for introduksjon av et regenerativt perspektiv på reiselivs- og samfunnsutvikling. Med dette menes et reiseliv som har som ambisjon å bidra til fornyelse av ressursene og å skape positiv merverdi for lokalsamfunn, klima og miljø. Reiselivsnæringen har potensielt store positive ringvirkninger for små lokalsamfunn gjennom å skape livsgrunnlag for handel og fritidstilbud for de fastboende.

2.3. Natur- og kulturverdier sikres for fremtiden

Naturen i Nordland tilbyr gode rekreasjonsområder, og arealene har stor verdi for friluftsliv og fritidsinteresser for innbyggere og besøkende. Nordland har ni nasjonalparker og ett verdensarvområde, og har dermed tatt vare på et rikt omfang av naturtyper og arter. Disse områdene representerer verdifull natur, men skaper også grunnlag for utvikling. Å ivareta natur vil også kunne bidra til reduksjon i klimagassutslipp, og robusthet i møte med klimaendringene.

En større del av de kjente kulturminnene, både de automatisk fredede og nyere tids kulturminner, er lokalisert langs kysten. Deler av kystsonen har lite tilgjengelig landareal, noe som igjen gir større press på disse verneverdiene. Få kommunale planer for kulturminner skaper utfordringer med tanke på en god forvaltning og formidling av historien.

2.4. Nordlands lange kyst gjør fylket spesielt sårbart for klimaendringer

Gjennomsnitts-temperaturen på jorda stiger, og i årene som kommer vil oppvarmingen bli raskere og kraftigere jo lengre nord man kommer. Klimaprofil for Nordland viser at gjennomsnittlig årstemperatur er beregnet til å øke med cirka 3,5 °C. Vekstsesongen vil øke med 1-2 måneder, og mest i ytre kyststrøk, mens vintersesongen vil bli 2 måneder kortere. Årsnedbøren i Nordland er beregnet å øke med cirka 10 %. Det er forventet at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet i alle årstider. I tillegg forventes en økning i ekstremvær, flom, skred, havnivå og stormflo.

Et økende omfang av naturskapte hendelser vil gjøre det vanskelig å opprettholde samfunnskritiske funksjoner. Framtidens klima og samfunnsrisiko får konsekvenser for blant annet utbygging, matproduksjon til lands og til havs, vannkvalitet, kraftforsyning, transport og infrastruktur og naturmangfold med økt spredning av fremmede arter.

2.5. Reindrift

Nordland reinbeiteområde er ett av seks samiske reinbeiteområder i Norge, som er fordelt på 12 reinbeitedistrikt. Svensk reindrift kan også bli påvirket av arealbruk i Nordland for de områdene som grenser til Sverige. For reindriftsnæringen er sikker og forutsigbar tilgang til areal en forutsetning for drift. I motsetning til andre landbaserte primærnæringer som kan dyrke og tilplante nye arealer, blir beite- og ressursgrunnlaget for reindrifta stadig mindre. Arealinngrep fører til at beiteressursene reduseres. I løpet av det siste tiåret har også klimaendringer ført til beitekriser. Tap av vinterbeiter gir mindre variasjon, og reindrifta blir mer utsatt for låste beiter.

Gjennom lover og internasjonale konvensjoner er Norge forpliktet til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur. I dette ligger en forpliktelse til å sikre reindriftens arealer for framtidige generasjoner.

2.6. Planlegging i kommunene

Foreløpige KOSTRA- tall for 2025 viser at i løpet av de siste ti årene har 22 kommuner vedtatt kommuneplanens arealdel, mens 30 kommuner har vedtatt kommuneplanens samfunnsdel. Totalt er 6 arealdeler og 14 samfunnsdeler vedtatt i løpet av de to første årene av inneværende planperiode.15 kommuner rapporterer at kommunen har vedtatt handlingsdel til kommuneplan, og 13 at økonomiplan inngår i handlingsdel til kommuneplan. 8 kommuner har ikke levert rapportering om planstatus for 2025 og mangler derfor i de foreløpige tallene.

I perioden 2022-2025 ble 33 kommune(del)planer og 73 reguleringsplaner møtt med innsigelse fra en eller flere innsigelsesmyndigheter. Miljøvernhensyn og plankrav er de vanligste begrunnelsene for innsigelse.

Kommunene behandler mange søknader som krever dispensasjon fra vedtatt plan. De vanligste grunnene for dispensasjonssøknader i Nordland er strandsonen, landskap og planfaglige hensyn.

3. Mål for arealforvaltningen i Nordland

I Nordland ønsker vi en helhetlig og kunnskapsbasert forvaltning av arealene. For å lykkes med dette, er det behov for felles mål for hva vi ønsker å oppnå. Slik kan vi samarbeide på tvers av sektorer og kommunegrenser, og legge til rette for mer forutsigbare og effektive planprosesser.

Regional plan for arealforvaltning består av hovedmål, delmål og strategier. Hovedmålene beskriver den ønskede framtidige situasjonen for Nordland, mens delmålene peker på sentrale tema vi må prioritere for å nå disse målene. Valget av mål bygger på dagens utfordringsbilde innen arealforvaltning og de områdene hvor det gjennom planarbeidet er vurdert at det er størst behov for innsats. Strategiene sier noe om hva som skal gjøres for å oppnå målene.

Hovedmål	**Nordland har attraktive og inkluderende byer og lokalsamfunn**	**Nordland har robuste og tilpasningsdyktige samfunn, med en bærekraftig verdiskaping**	**Nordland har en helhetlig forvaltning av kystsonen**
Delmål	I Nordland vil vi: • Sikre helhetlig og kunnskapsbasert planlegging	I Nordland vil vi: • Være rustet til å møte klimaendringene • Ha et sikkert og robust kraftsystem	I Nordland vil vi: • Sikre verdier og interesser i strandsonen

	• Ivareta lokale kvaliteter og bruke de som grunnlag for stedsutviklingen	• Ivareta landbrukets produksjonsarealer • Sikre at bruken av naturen ivaretar naturens egenverdi • Ivareta reindriftens naturgrunnlag • Kutte 60% i klimagassutslipp innen 2035	• Sikre at sjø og land sees i sammenheng

Tabell 1 Hovedmål og delmål

Når begrepet «vi» brukes i planen viser dette til både offentlige aktører, næringsliv og frivillig sektor som kan bidra til å oppnå målene.

3.1. Hovedmål: Nordland har attraktive og inkluderende byer og lokalsamfunn

Nordland er fullt av muligheter, og nordlendingen er vår største ressurs. Det skal være godt å bo, jobbe og skape noe i hele Nordland, og vi ønsker at flere skal ha lyst til å bli nordlendinger.

Nordland består av byer og tettsteder, hver med sin egen identitet, særpreg og lokale kvaliteter. Dette mangfoldet gir oss en unik styrke som trengs å tas vare på og videreutvikle. Samtidig viser befolkningsframskrivingene at vi vil få færre barn, unge og personer i arbeidsfør alder, mens antallet eldre vil øke kraftig. Dette vil påvirke arbeidsmarkedet, tjenestebehov og samfunnsstruktur.

Gode lokalsamfunn er nemlig grunnsteiner i en bærekraftig utvikling, og en avgjørende del av totalberedskapen vår. Gjennom helhetlig planlegging skal vi skape levende, trygge og inkluderende steder. Det er derfor avgjørende at kommunen har tilstrekkelig kapasitet til å ivareta sin rolle som planmyndighet og har tilgang til et oppdatert kunnskapsgrunnlag.

Stedsutvikling handler om å bidra til utvikling av byer og lokalsamfunn der folk skal bo, jobbe og leve gode liv. I Nordland vil vi legge til rette for gode og trygge bomiljøer, møteplasser, attraktive sentrumsområder og tilgjengelig infrastruktur for alle. Utviklingen skal bygge på lokale ressurser og kvaliteter, samtidig som vi styrker stedets identitet og mangfold. Effektiv arealbruk og mer transformasjon og ombruk er viktig for å redusere forbruk, klimagassutslipp og tap av natur og kulturmiljø. For å lykkes er samarbeid på tvers av kommuner, sektorer og aktører avgjørende. Slik kan vi dele kunnskap, utnytte felles ressurser og skape helhetlige løsninger som gir merverdi for hele regionen.

3.1.1. Delmål: I Nordland vil vi sikre helhetlig og kunnskapsbasert planlegging

Planlegging etter plan- og bygningsloven skal ivareta kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver. Samtidig øker antallet lover, forskrifter, regelverk, krav og forventninger som både kommunene, fylkeskommunen og regionale statsetater må følge opp. Det er også et sterkere nasjonalt fokus på å legge til rette for mer forutsigbare og effektive planprosesser, og samarbeid på tvers av sektorer og kommunegrenser. Denne planen søker å bidra til dette.

Helhetlig planlegging er både en forutsetning og et verktøy for å sikre utvikling i Nordland, og få til en helhetlig arealforvaltning. I NOU 2023: 9 “Generalistkommunesystemet - likt ansvar, ulike forutsetninger”, kom det tydelig frem at det er et behov for at kommunene får en styrket kompetanse og kapasitet på plansiden.

Fylkeskommunen er en av flere aktører i «laget rundt kommunene», som sammen med andre regionale myndigheter skal bistå og veilede kommunene i deres planoppgaver. Det er avgjørende at aktørene både har god

forståelse av kommunenes behov, og er kjent med hverandres virkemidler for å kunne samarbeide og dele ressursene.

For å oppnå en helhetlig planlegging kreves det også oppdaterte kunnskapsgrunnlag som kan bidra til et samlet bilde av arealbruken i Nordland på tvers av kommunegrenser og som synliggjør eventuelle målkonflikter.

Strategier:

- **Styrke kommunenes planleggings- og utviklingskompetanse**

Kommunene har mange krevende og komplekse oppgaver. Statlige og regionale myndigheter har et ansvar for å bistå og veilede kommunene. Det trengs en særlig innsats rettet mot kommunens planleggings- og utviklingskompetanse. Dette kan blant annet gjøres ved å etablere nettverk, utarbeide analyser, maler og eksempelsamlinger. Dette fokuset vil også kunne bidra til mer effektive og forutsigbare planprosesser, slik det forventes nasjonalt.

Kommunene er en del av førstelinjen i den norske totalberedskapen og har selv ansvar for beredskapen i egen kommune. Sikkerhet og beredskap må derfor være en sentral del av kommunens helhetlige plansystem og planverk. Dette kommer i tillegg til helhetlig ROS-analyse og beredskapsplaner. For å sikre en tydelig rød tråd i beredskapsarbeidet og planverket i Nordland er det behov for en mer samordnet innsats.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Utarbeide regionale og lokale boligbehovsanalyser	Nordland fylkeskommune	Husbanken, Statsforvalteren i Nordland, kommuner
Samarbeide om folkevalgtprogrammet og øvrig politikeropplæring for kommunene	Kommunesektorens organisasjon	Nordland fylkeskommune, Statsforvalteren i Nordland, Husbanken
Kartlegge kommunenes behov for veiledning tilknyttet planfaglige temaer og interesser i planlegging	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Distriktssenteret, Husbanken, kommuner
Etablere en arena for regional samordning	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Kystverket, Fiskeridirektoratet, Norges vassdrag- og energidirektorat, Sametinget
Tilrettelegge for erfaringsdeling og tilgjengeliggjøre veiledningsmateriell om planvask	Nordland fylkeskommune	Plan- og temadatautvalget
Undersøke behov for etter- og videreutdanning i kommunene	Nordland fylkeskommune	Nord universitet, Norges arktiske universitet, FoU-miljø og forskningsinstitusjoner
Veilede kommunene om helhetlig planverk innenfor samfunnssikkerhet og beredskap	Statsforvalteren i Nordland	Nordland fylkeskommune

- **Oppdatere og innhente regional kunnskap**

For å få til helhetlig planlegging, trengs det oppdaterte og helhetlige kunnskapsgrunnlag. Det regionale nivået har en viktig rolle i å innhente og sammenstille regionale kunnskapsgrunnlag som kommunene kan benytte inn i sin planlegging.

Tiltak	Hovedansvar	Samarbeidspartnere
Kartlegging og verdsetting av kommunale og regionale friluftsområder	Nordland fylkeskommune (regional), friluftsrådene (kommunal)	Miljødirektoratet, frivilligheten, kommunene
Teste og bidra til videreutvikling av en digital markedsplattform for gjenbruk av overskuddsmasser	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Direktoratet for mineralforvaltning, kommuner
Utarbeide kunnskapsgrunnlag for jordvern som viser konsekvenser av nedbygging av matjord i et beredskapsperspektiv	Statsforvalteren i Nordland	Nordland fylkeskommune
Utvikle kunnskapsgrunnlag om besøkendes bruk av arealer i Nordland	Nordland fylkeskommune	

3.1.2. Delmål: I Nordland vil vi ivareta lokale kvaliteter og bruke de som grunnlag for stedsutviklingen

For å skape trygge, attraktive og inkluderende byer og tettsteder må vi bygge videre på mangfold, særpreg og stedlige kvaliteter. Dette handler både om fysiske forhold, som skala, arkitektur, kulturmiljø, blågrønne strukturer og gode møteplasser, og om verdier knyttet til kultur, historie og hvordan stedene brukes. Planleggingen bør ta hensyn til lokal byggestil, landskap og historiske strukturer. Gjenbruk og ombygging av eksisterende bygg gi positive miljøeffekter. Gjennom bevaring, må man også se på hvordan fortsatt bruk kan bidra til positivt steds og samfunnsutvikling. Grønne områder og uteplasser bør legge til rette for aktivitet, sosialt samvær og naturmangfold, og oppleves som trygge og inkluderende hele året. Det er også viktig å sikre god tilgang til friluftsområder, slik at alle kan bruke naturen til opplevelser, rekreasjon og fysisk aktivitet. Dette er særlig viktig i områder med mye utbygging eller høy bruk.

God stedsutvikling krever dialog mellom innbyggere, utbyggere og planmyndigheter, basert på kunnskap om både fysiske og sosio-kulturelle kvaliteter. Bevisst lokalisering av offentlige funksjoner, sambruk av bygg og tilrettelegging for kunst og kultur bidrar til levende og trygge byer og tettsteder. For Nordland er besøksforvaltning og medvirkning avgjørende for å balansere reiselivs- og opplevelsesnæringenes og lokalsamfunnets interesser. Ivaretakelse av sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft, gir grunnlag for attraktive steder med høy livskvalitet.

Å ivareta lokale kvaliteter handler om å ivareta menneskene som allerede bor et sted og de som kommer dit. Det er behov for en helhetlig samfunnsplanlegging som ivaretar og hensyntar hvordan arealforvaltningen påvirker innbyggernes tjenestebehov, livskvalitet og trivsel.

Strategier:

- **Ha en besøksforvaltning som styrker lokalsamfunnene og bidrar positivt til stedets kvaliteter**

Reiselivet bør forvaltes på en slik måte at det bidrar til en ønsket stedsutvikling. Dette kan gjøres gjennom å integrere besøksforvaltning som en del av planlegging, kartlegging, formidling og forskning.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Utvikle en veileder som styrker innbygger-medvirkningen i kommunenes arbeid med besøksforvaltning og reisemålsutvikling, samtidig som den bidrar til forbedring av kultur- og naturressurser	Nordland fylkeskommune	Nordland fylkeskommune, Kommunesektorens organisasjon, 3-4 pilotkommuner
Utvikle kortkurs for prosessveiledere som skal gjennomføre kræsjkurs i besøksforvaltning	Nordland fylkeskommune	FoU-miljøer
Lage digital eksempelsamling for kommunene om praktisk gjennomføring av besøksforvaltning	Nordland fylkeskommune	Kommuner
Kompetanseheving om stedssensitiv planlegging og regenerativt reiseliv i arealforvaltningen	Nordland fylkeskommune	FoU-miljøer

- **Styrke by- og stedsutviklingen med gode bomiljøer og god kvalitet i bygde omgivelser**

Utforming av uteområder og grønnstrukturer er avgjørende for hvordan vi opplever byer og tettsteder, ved at de stimulerer til fysisk aktivitet, opplevelser, lek og sosialt samvær på tvers av alder og funksjonsevne. Den demografiske utviklingen og spredt utbygging påvirker mange av kommunenes tjenesteområder og stiller nye krav til stedsutviklingen.

Gjennom videreutvikling av samarbeid, målrettet veiledning og systematisk kunnskapsdeling kan regionale og nasjonale aktører bistå kommunene i deres arbeid med å utvikle attraktive og inkluderende lokalsamfunn.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Samarbeide om tiltak og utviklingsprosjekter som styrker kommunenes stedsutvikling	Nordland fylkeskommune	DOGA, KS, Distriktssenteret
Styrke fokuset på sosial bærekraft i by- og sentrumsutviklingen	Nordland fylkeskommune	DOGA, KS, Distriktssenteret

Sette fokus på og sikre inkluderende bomiljø og uteområder	Nordland fylkeskommune	DOGA, Husbanken, Distriktssenteret

3.2. Hovedmål: Nordland har robuste og tilpasningsdyktige samfunn, med en bærekraftig verdiskaping

Klimaendringer, økende geopolitisk spenning og en krevende økonomisk situasjon i kommunene, gjør at planleggingen i større grad må være helhetlig og langsiktig. Klimaendringene gir økt risiko for ekstremvær, havnivåstigning, flom, tørke og endringer i økosystemene – også i Nordland.

Robusthet kan defineres som evnen til et samfunn, en region eller et system til å motstå, tilpasse seg og gjenopprette funksjon under endrede eller krevende forhold, samtidig som langsiktig bærekraft ivaretas. Et robust samfunn kjennetegnes gjerne av:

- Et variert og tilpasningsdyktig næringsliv som sikrer verdiskaping og arbeidsplasser
- Evnen til å håndtere kriser, naturhendelser og uforutsette hendelser uten å miste kritiske funksjoner
- Livskraftige byer og lokalsamfunn
- Sterke natur- og økosystemer

Nordland har betydelige naturressurser og et næringsliv basert på disse. Disse ressursene må forvaltes på en bærekraftig måte som bidrar til vekst, utvikling og robuste samfunn. Det innebærer å skape økonomiske verdier og arbeidsplasser i balanse med å finne løsninger som ivaretar natur og klima, samtidig som vi legger til rette for utvikling som gjør Nordland attraktivt for kommende generasjoner.

Behovene for næringslivet må hensyntas i planleggingen for å skape forutsigbarhet for bedrifter og lokalsamfunn, redusere konflikter og legge til rette for grønn omstilling. Dette er avgjørende for å bygge robuste regioner som kan møte fremtidens krav og omstillingsbehov.

Bærekraftig verdiskaping er en forutsetning for å etablere robuste samfunn. Dette krever helhetlig planlegging der alle disse dimensjonene blir en del av avveiingene. Robuste og tilpasningsdyktige samfunn styrker sin evne til å møte klimaendringer ved å ivareta naturens egenverdi og funksjoner, samtidig som kritiske samfunnsfunksjoner og infrastruktur sikres.

- **Sikre langsiktig tilgang til viktige friluftsområder**

Langsiktig tilgang til viktige friluftsområder bidrar til tilgjengelige og attraktive områder for fremtiden. Dette kan blant annet gjøres ved å formidle kunnskap om ordningen for statlig sikring av friluftsområder, samt gjennom veiledning og kunnskapsdeling rundt tilrettelegging av friluftsområder.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Tilby veiledning til friluftsråd og frivillige organisasjoner angående arealplanlegging og tilrettelegging av friluftslivsområder	Nordland fylkeskommune	Kommuner, friluftsråd, frivillighet, Miljødirektoratet, Statskog

3.2.1. Delmål: I Nordland vil vi være rustet til å møte klimaendringene

Å være rustet til å møte klimaendringene i arealplanleggingen er avgjørende for å sikre robuste og tilpasningsdyktige samfunn. Klimaendringer fører til økt risiko for flom, havnivåstigning, tørke og ekstremvær, noe som

kan få store konsekvenser for både mennesker, natur og infrastruktur. Naturbaserte løsninger må utnyttes for å dempe effekten av klimaendringer. For eksempel ved bruk av grønne flater som tar opp og forsinker overvann.

Et sterkere fokus på klimatilpasning i planprosesser, kan bidra til å redusere sårbarhet, styrke motstandskraft og legge til rette for langsiktige løsninger som ivaretar både miljø og samfunnsinteresser. Det er behov for å belyse sårbarhet og tilpasning til klimaendringer i flere relevante styringsdokumenter, og ikke bare i planer etter plan- og bygningsloven.

Strategi:

- **Integrere klimatilpasning i all planlegging**

Å integrere klimatilpasning i alle ledd i planleggingen vil bidra til å møte klimaendringene. Dette forutsetter at relevant kunnskap sammenstilles og formidles.

Tiltak	Hovedansvar	Samarbeidspartnere
Oppdatere klimarisikoanalyse for Nordland	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Norges vassdrags- og energidirektorat, Kystverket, kommuner

3.2.2. Delmål: I Nordland vil vi ha et sikkert og robust kraftsystem

For å sikre robuste og tilpasningsdyktige lokalsamfunn i Nordland er det avgjørende med tilstrekkelig tilgang til fornybar, sikker og utslippsfri energi. Dette er også en forutsetning for å legge til rette for nye næringsetableringer, og for å styrke og omstille eksisterende industri, som i økende grad trenger mer energi for å gjennomføre nødvendige klimatiltak. Det er behov for mer tilgjengelig kraft for å kunne kutte i utslipp.

Å legge til rette for bærekraftig ny kraftproduksjon og kraftnett er krevende fordi det berører mange aktører og interesser. Det er derfor viktig med samarbeid om disse prosessene på tvers av kommune- og sektorgrenser. Regionale myndigheter og aktører må i større grad være et støtteapparat for kommunene, og bidra til at prosesser samordnes.

Strategier:

- **Legge til rette for bærekraftig ny produksjon og kraftnett**

For å legge til rette for bærekraftig kraftproduksjon og kraftnett er det behov for samordning på tvers av sektorer- og kommunegrenser. Dette kan gjøres ved å samordne støtte, verktøy og kunnskap. Det er også viktig å synliggjøre handlingsrommet kommunene har i energisaker.

Tiltak	Hovedansvar	Samarbeidspartnere
Samordne støtte til kommunene i arbeid med områderegulering for vindkraft	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Kommunesektorens organisasjon, kommuner, Kommunal- og distriktsdepartementet, regionråd i Nordland, nett- og kraftselskap i Nordland, regionalt kraftforum

Utarbeide en regional egnethetsanalyse av arealkrevende kraftproduksjon i Nordland	Nordland fylkeskommune	Kommuner, Statsforvalteren i Nordland, regionråd i Nordland, nett- og kraftselskap i Nordland, regionalt kraftforum
Utvikle et energiløft for Nordland	Nordland fylkeskommune	Næringsliv, kraftprodusenter, forskningsinstitusjoner i Nordland
Utarbeide en regional egnethetsanalyse for kraftkrevende industri	Nordland fylkeskommune	Kommuner, Statsforvalteren i Nordland, regionråd i Nordland, nett- og kraftselskap i Nordland, regionalt kraftforum

3.3. Delmål: I Nordland vil vi ivareta landbrukets produksjonsarealer

Landbruket er ei viktig næring i Nordland. Landbruket er viktig både for matproduksjon spesielt innenfor produksjon av melk og kjøtt, og som grunnlag for verdiskaping, bosetting, reiseliv og sysselsetting.

Både jordbruket og skogbruket er viktige distriktsnæringer i stadig utvikling, der potensialet for nye produkter og tjenester er stort. I det langstrakte Nordland spiller også landbruket en sentral rolle for å holde liv i bygdene og sikre levende lokalsamfunn.

Landbrukets produksjonsarealer er grunnlaget for matproduksjon og matsikkerhet, og er en knapp og ikke-fornybar ressurs. Det er derfor viktig med en helhetlig og bærekraftig forvaltning av arealer til både jordbruk og skogbruk.

Strategier:

- **Øke kunnskap om landbrukets produksjonsarealer**

For å ivareta landbrukets produksjonsarealer er det et behov for økt kompetanse. Dette kan være gjennom opplæring, veiledning eller innhenting av konkret kunnskap.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Opplæring om jordvernforvaltning, driveplikt og jordleieavtaler	Statsforvalteren i Nordland	Nordland fylkeskommune
Utarbeide veileder for plassering av teknisk infrastruktur for å redusere inngrep i jordbruksareal	Nordland fylkeskommune	Bane Nor, Statsforvalteren i Nordland

3.4. Delmål: I Nordland vil vi sikre at bruken av naturen ivaretar naturens egenverdi

Gjennom Naturavtalen har Norge forpliktet seg til å forvalte naturressurser på en måte som ikke skader økosystemene, samtidig som vi skal restaurere minst 30 % av ødelagte økosystemer. Intakte naturområder gir viktige økosystemtjenester som overvannshåndtering og luftrensing, reduserer effektene av klimaendringer som flom, og forbedrer helse og livskvalitet gjennom rekreasjonsområder og tilgang til natur.

Naturen i Nordland er et viktig livsgrunnlag som gir opplevelser, god helse og en sterk følelse av tilhørighet. Mange bruker naturen aktivt og ofte i hverdagen. Det er derfor viktig å sikre god tilgang til naturen for fremtiden. Samtidig har

naturen en verdi i seg selv, uavhengig av nytten for mennesker. For å skape samfunn som er robuste og tåler endringer over tid, må naturen forvaltes med respekt for dens egenverdi.

Strategier:

- **Ivareta og forbedre økosystemer og viktige naturtyper**

Gjennom å ivareta og forbedre økosystem og viktige naturtyper, kan naturens egenverdi ivaretas. Dette kan blant annet gjøres ved å innhente, sammenstille og dele kunnskap om verdiene og hvordan disse bør forvaltes.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Samarbeidsprosjekt for oppfølging av KS sitt delprosjekt om naturkunnskap i planleggingen	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Fiskeridirektoratet, Norsk institutt for bioøkonomi, Kommunesektorens organisasjon (KS)
Kartlegge areal som er aktuelle for aktiv forbedring, vern og restaurering	Statsforvalteren i Nordland	Nordland fylkeskommune, Norsk institutt for bioøkonomi, kommunene

3.4.1. Delmål: I Nordland vil vi ivareta reindriftens naturgrunnlag

I Nordland er det 12 reinbeitedistrikt. Reindriften er en viktig bærebjelke for samisk språk, kultur- og næringsutøvelse. Reindriften danner grunnlag for kulturell identitet og språk, og opprettholder samisk tradisjonskunnskap om naturen.

Reinbeitedistriktenes grenser sammenfaller ikke med kommune-, fylkes-, eller landegrensene, og noen strekker seg også utenfor fylkets og landets grenser. Store deler av Nordlands er definert som reindriftsområder, men ikke alle er faktisk tilgjengelige for reindriften. Topografien i Nordland er av betydning, i tillegg til at tilgjengeligheten reduseres bit for bit av ulike utbyggingsinteresser. Beitebruken er dynamisk og følger årstidene. Reinen trekker og flyttes mellom beiter og mellom kyst og fjell. I tillegg påvirker klimaendringene tilgjengeligheten til beiteområdene, noe som skaper ytterligere utfordringer for reindriften.

Ny kunnskap kan bidra til å i større grad få til en sameksistens mellom reindriften og andre arealinteresser i Nordland. Gjennom regionale analyser kan kommunene i større grad vurdere hvordan de samlede virkningene av inngrep, endringer i klimatiske forhold, rovdyrsituasjonen og ferdsel innenfor hvert enkelt reinbeitedistrikt, påvirker deres beiteressurser og bruken av disse.

Strategier:

- **Bidra til tidlig og god dialog mellom reinbeitedistriktene og kommunene**

Kommuner og fylkeskommuner har konsultasjonsplikt etter samelovens kapittel 4, og det er behov for tidlig og god dialog mellom kommunene og reinbeitedistriktene. Dette kan styrkes gjennom opplæring, slik at kommunene får nødvendig kunnskap om hvordan dialog og konsultasjoner skal gjennomføres på en god måte.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**

Utarbeide opplæringspakke om reindrift	Statsforvalteren i Nordland	Nordland fylkeskommune, Sametinget, Norske reindriftsamers landsforbund, reinbeitedistriktene og kommuner

- **Innhente og formidle relevant kunnskap**

Reinbeitedistriktene i Nordland strekker seg over både flere kommune-, lande- og fylkesgrenser. Det er behov for kunnskap på tvers av kommunene, slik at kommunene i større grad kan søke sameksistens mellom blant annet reindriften og andre interesser.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Kartlegging av samlet belastning av reindriften	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Sametinget, Norske reindriftsamers landsforbund, Norsk institutt for bioøkonomi, reinbeitedistriktene og kommuner

3.5. Delmål: I Nordland vil vi kutte 60% i klimagassutslipp innen 2035

For å følge opp internasjonale avtaler og nasjonale mål, og for å begrense konsekvensene av klimaendringene, må vi redusere klimagassutslippene våre betydelig. Norge har et nasjonalt mål om å redusere klimagassutslippene med minst 70-75 prosent i 2035, sammenlignet med 1990. På grunn av manglende økonomiske intensiver fra staten settes det regionale målet under det nasjonale. Målet om å kutte 60% av Nordlands direkte utslipp innen 2035, gjelder utslipp som skjer innenfor fylkets grenser (scope 1-utslipp), med Miljødirektoratets tall fra 2009 som referanseår. For å kunne nå et slikt mål kreves det samarbeid på tvers, helhetlig planlegging, tilstrekkelig med kraft og økonomiske intensiver.

Utslippene i Nordland ikke har gått nedover de siste årene. De største utslippskildene i Nordland er prosessutslipp fra industri, sjøfart, jordbruk og veitrafikk. For å nå målet kreves det derfor målrettede tiltak, teknologiske løsninger og samarbeid på tvers av sektorer. Omstilling i industrien og transportsektoren kommer til å kreve mer fornybar energi og nytenkning på flere områder. For å kunne nå målet for utslippskutt vil det derfor være nødvendig at staten også bevilge midler til en slik omstilling.

En måte å redusere klimagassutslippene på, er ved utbedring av eksisterende infrastruktur og valg av lokalisering. I denne sammenhengen vil prinsippet om "rett virksomhet på rett sted" og "UFF-prinsippet" (unngå, flytte og forbedre) være sentralt, ved at transportbehovet reduseres og at tiltak med negativ klimaeffekt unngås, flyttes eller forbedres.

Strategier:

- **Øke karbonlagring i skog og landarealer**

En måte å redusere klimagassutslippene på er ved å sikre økt karbonlagring i skog og andre landarealer gjennom restaurering og bærekraftig forvaltning. Dette kan gjøres ved å utarbeide verktøy og formidle kunnskap.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**

Videreutvikle klimaverktøy til bruk i arealplanleggingen	Nordland fylkeskommune	Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet, kommuner

- **Legge til rette for at infrastrukturen i kystsonen bidrar til reduksjon av klimagassutslipp**

Store deler av utslippene i Nordland kommer fra sjøtransporten. For å kutte i utslipp og utvikle robuste samfunn er det behov for å utbedre infrastrukturen i kystsonen.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Utarbeide kunnskapsgrunnlag om potensialet for mer ferdsel, person- og godstransport til sjøs	Nordland fylkeskommune	Kystverket, Fiskeridirektoratet, Kommuner, havneselskapene
Utarbeide temakart som viser de mest effektive ledene	Nordland fylkeskommune	Kystverket
Utarbeide kunnskapsgrunnlag for å kunne tilrettelegge for økt utbygging og bruk av landstrøm	Nordland fylkeskommune	

3.6. Hovedmål: Nordland har en helhetlig forvaltning av kystsonen

Nordland har ca. 25 % av Norges kystlinje. Kysten er derfor en sentral ressurs i fylket og en stor del av grunnlaget for verdiskapingen, både materielt og immaterielt. Samtidig er kystsonen kompleks og sårbar, med økologiske, økonomiske og sosiale verdier som henger tett sammen.

Vår langstrakte kyst og tilgangen på havets ressurser er, og har vært, et viktig grunnlag for bosetting, sysselsetting og verdiskaping i Nordland. Fiskerinæringa er Nordlands største eksportnæring, og bidrar betydelig til verdiskaping og sysselsetting i fylket.

For å ivareta eksisterende næringer og samtidig legge til rette for framtidens sjømatproduksjon, er man avhengig av tilgang på tilstrekkelig areal, samtidig som det blir gjort gode arealavklaringer.

Kystsonen er også særlig utsatt for klimarisiko og naturfare, som havnivåstigning, stormflo, erosjon og økt hyppighet av ekstremvær. Dette krever planlegging som ser arealbruk på land og i sjø i sammenheng, for å ivareta naturmangfold, klimatilpasning og næringsutvikling.

Tilgang til kyst og strandsone gjennom allemannsretten, med muligheter for aktivitet, rekreasjon og naturopplevelser er også et viktig perspektiv. En helhetlig forvaltning av kystsonen må derfor balansere hensynet til natur, klima og lokalsamfunnets behov, samtidig som den legger til rette for bærekraftig verdiskaping.

Kystsonen i Nordland har stor kulturell betydning som bærer av historie, tradisjoner og identitet. Den har vært grunnlag for bosetting, fiske og sjøtransport gjennom århundrer, og preges av kulturmiljøer som brygger, fiskevær og historiske landskap. Disse områdene forteller om livsformer og verdiskaping som har formet lokalsamfunnene, og er viktige ressurser for opplevelser, reiseliv og stedstilhørighet. Å ta vare på kystsonens kulturarv er derfor avgjørende for både identitet og bærekraftig utvikling.

3.6.1. Delmål: I Nordland vil vi sikre verdier og interesser i strandsonen

Strandsonen har stor betydning både for næringslivet og befolkningen, og utgjør en viktig arena for næringsutvikling, reiseliv og friluftsliv. Strandsonen inneholder også viktige verdier som et rikt naturmangfold, landskap og kulturmiljø Nordland har en langstrakt strandsone. Selv om det er et nasjonalt forbud mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjø og vassdrag, øker antallet bygninger og tiltak fra år til år. Store deler av utbyggingen skjer gjennom dispensasjoner. En utstrakt dispensasjonspraksis gjør det det utfordrende å se til at de mange interessene som gjør seg gjeldende i strandsonen, ivaretas.

Nordland har en unik kystkultur. Nordlands kystkultur trenger en dialogbasert forvaltning som både tar vare på kystens særpreg og kulturelle verdier, og samtidig støtter den raske utviklingen og de endrede behovene i kystsamfunnene. Dette innebærer å legge til rette for ulike arealbruksinteresser i kystsonen, som akvakultur, fiskeri, besøksnæring, friluftsliv, ferdsel, fritidsboliger, kaier og energiproduksjon.

Strategier:

- **Øke kunnskap og kompetanse om helhetlig forvaltning av strandsonen**

Det er mange interesser i og brukere av strandsonen. For å oppnå en helhetlig forvaltning er det behov for økt kunnskap og kompetanse rundt forvaltningen av strandsonen. Dette kan gjøres ved å sammenstille og formidle kunnskap på tvers av sektorer og fagfelt.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**
Utarbeide oversiktskart over havner i fylket og deres influensområde, inkl. viktige økosystem og naturmangfold innenfor havnenes influensområde.	Nordland fylkeskommune	Kystverket, Fiskeridirektoratet

3.6.2. Delmål: I Nordland vil vi sikre at sjø og land sees i sammenheng

Sjø og land må planlegges i sammenheng. Dette fordi de økologiske, klimatiske og samfunnsmessige forholdene henger tett sammen. Klimarisiko som havnivåstigning, stormflo, erosjon og økt ekstremvær påvirker både sjø og land, og krever helhetlig planlegging for å redusere skade og sikre robuste lokalsamfunn. Overgangssonene mellom land og sjø er også viktige for naturmangfold og ressursforvaltning, samtidig som de utgjør grunnlaget for næringer som fiskeri, akvakultur og reiseliv.

Dersom arealbruk på land og i sjø og interessene ikke sees i sammenheng, kan det oppstå konflikter mellom eksempelvis næringsinteresser, naturhensyn og allmennhetens tilgang til kysten.

Strategier:

- **Bidra til en balanse mellom ivaretakelse og utvikling av kystsonen**

Kystsonen har en sentral rolle i verdiskapingen i Nordland, samtidig som den rommer viktige natur- og samfunnsverdier som må ivaretas. Det er derfor avgjørende å finne en god balanse mellom bevaring og videre utvikling av kystsonen. Dette kan blant annet gjøres ved innhenting og formidling av kunnskap, bistand eller deltakelse i relevante prosjekt.

Tiltak	**Hovedansvar**	**Samarbeidspartnere**

Styrke bistand og veiledning ovenfor kommuner for å redusere antall dispensasjoner i strandsonen	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Kystverket, Fiskeridirektoratet
Følge opp etableringer tilknyttet havbruk til havs på Trænabanken	Nordland fylkeskommune	Innovasjon Norge, forskningsmiljø og næringsliv, kommuner
Utarbeide eksempelsamling for god kystsoneplanlegging	Nordland fylkeskommune	Statsforvalteren i Nordland, Kystverket, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet

4. Arealpolitiske retningslinjer

4.1. Om arealpolitiske retningslinjer

De arealpolitiske retningslinjene bygger på plan- og bygningsloven, nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer, ulike forskrifter og andre nasjonale og regionale føringer. Retningslinjene er i tillegg utarbeidet i tråd med mål i regional plan for livskraftige lokalsamfunn og regional plan for arealforvaltning.

Retningslinjene er en konkretisering av hvordan vesentlige nasjonale og regionale interesser skal ivaretas i arealforvaltningen i Nordland. Retningslinjene erstatter likevel ikke lov, forskrift eller andre nasjonale føringer. Intensjonen med retningslinjene er å sette tydelige rammer, og samtidig synliggjøre handlingsrom for arealforvaltningen i Nordland for kommuner utbyggere og tiltakshavere.

4.2. Virkningen av retningslinjene

Retningslinjene gjelder for statlig, regional og kommunal planlegging og arealbruk i Nordland, jf. plan- og bygningslovens § 8-2. Føringene i retningslinjene skal ikke fravikes ved utstrakt dispensasjonspraksis.

Retningslinjene er ikke juridisk bindende for kommunens arealbruk. Retningslinjene er veiledende, og gjelder for planer og tiltak etter plan- og bygningsloven og andre særlover som berører bruk og vern av arealer og naturressurser i fylket. Avvik fra retningslinjene kan gi grunnlag for innsigelser fra fylkeskommunen, statsforvalteren og andre regionale myndigheter, etter plan- og bygningslovens kapittel 5, og andre sektorlover som omfatter arealbruk. Planer og tiltak som er i strid med retningslinjene medfører ikke automatisk innsigelse fra regionale myndigheter. Det skal likevel gjøres konkrete vurderinger i hver enkelt sak, der regionale og nasjonale interesser, samt samfunnsnytten av tiltaket skal vurderes.

Retningslinjene er nummerte i ikke-prioritert rekkefølge. Det er utarbeidet beskrivelse av hver retningslinje. Noen retningslinjer har krav til vurdering, prosess eller til beslutningsgrunnlaget.

Retningslinjene inneholder både skal/ må og kan/ bør-formuleringer. Der det i står skal/må forventes det at retningslinjen følges. Der det i retningslinjen står kan/bør skal dette anses som faglige råd og anbefalinger.

4.3. Arealpolitiske retningslinjer

1. Ved utarbeiding eller revisjon av kommuneplanens arealdel skal det lages arealregnskap og gjøres planvask

Arealregnskapet skal vise en oversikt over planlagt arealbruk og faktisk arealbruk. Regnskapet skal også vise kommunens arealreserve, altså ubebygde areal innenfor nåværende utbyggingsareal i gjeldende plan.

Å gjennomføre "planvask" i arealdelen går ut på å vurdere om arealformål som ikke er i henhold til dagens behov og krav skal revideres, reduseres i omfang eller fjernes. Som del av planvasken skal en eventuell videreføring av arealformål som enda ikke er utbygd begrunnes.

I forbindelse med utarbeiding eller revisjon av arealdelen bør kommunen vurdere hvilke gjeldende reguleringsplaner som er aktuelle for oppheving jf. plan- og bygningslovens § 12-14. Dette inkluderer planer som ikke lengre er i tråd med nasjonale eller vesentlige regionale interesser, planer som er vedtatt etter plan- og bygningsloven av 1985, allerede gjennomførte planer, samt planer som ikke lengre har en funksjon som reelt kan brukes.

2. Nærings- og industriområder skal planlegges og lokaliseres ut fra prinsippet om "rett virksomhet på rett sted"

Prinsippet om "rett virksomhet på rett sted" innebærer en helhetlig vurdering av behov for og tilgjengelig kraft- og nettilgang, egnet infrastruktur, fremkommelighet og klimagassutslipp når det tilrettelegges for nye nærings- og industriområder. Ved etablering av ny kraftproduksjon, nærings- og industriområder bør allerede utbygd areal og grå arealer vurderes og prioriteres.

Allerede utbygd areal omfatter blant annet parkeringsplasser, veiinfrastruktur, næringsområder og takflater. Gråarealer betegner områder som allerede er tatt i bruk eller sterkt påvirket av bygge- og anleggsaktivitet. Miljødirektoratets kart over grå arealer kan benyttes som kunnskapsgrunnlag for vurdering av tilgjengelig grå arealer.

Ny kraftproduksjon, nærings- og industriområder skal planlegges og lokaliseres slik at det minimerer behovet for ny infrastruktur (vei, nett, trafo m.m.), i og utenfor anlegget.

Dersom tiltaket kan få negative konsekvenser for vesentlige regionale eller nasjonale interesser, skal det redegjøres for andre lokaliseringsalternativer og/ eller alternativsvurderinger.

4. **Det skal legges til rette for en effektiv bruk av energi**

Ved etablering av kraftkrevende næring og industri skal mulighetene for energiforsyning vurderes. Nyetablering av energikrevende industri skal ha en plan for bruk av spillvarme/overskuddsenergi.

Samlokalisering mellom næringsområder og kraftprosjekter skal prioriteres der dette er hensiktsmessig og mulig.

Energibruk og tilrettelegging for nye miljøvennlige energiløsninger bør vurderes i planer som legger til rette for utbygging.

5. **Strategiske og kritiske mineral- og metallressurser skal sikres**

Helhetlig mineralforvaltning spiller en viktig rolle i utviklingen mot et mer bærekraftig samfunn og forvaltning av naturressursene, og bidrar til økt grad av forsyningssikkerhet.

Kommunene skal sikre strategiske og kritiske mineral- og metallressurser gjennom kommuneplanens arealdel, ved bruk av arealformål eller hensynssoner. EUs oversikt over såkalte «Critical Raw Materials» (CRM) bør legges til grunn.

Ved utvinning av forekomsten skal kommunen sikre areal, buffersone, utskiping og transportvei, slik at tiltaket kan ses i sammenheng med andre etableringer.

6. **Omdisponering av dyrket og dyrkbar jord skal unngås**

Jordbruksareal er en knapp og ikke-fornybar ressurs, og kun 2 % av arealet i Nordland er dyrket jord. Jordvern er en samfunnsinteresse som det er behov for å ivareta. Derfor skal omdisponering av dyrket og dyrkbar jord i Nordland unngås.

Det skal unngås dispensasjoner som medfører nedbygging av dyrket og dyrkbar jord. Der dyrket jord foreslås omdisponert til andre formål, skal alternative utbyggingsområder vurderes og synliggjøres. Fortetting eller omdisponering av eksisterende byggeområder skal vurderes før dyrket jord omdisponeres.

Viktige beiteområder i kommunene bør kartfestes og synliggjøres gjennom kommuneplanens arealdel og beitebruksplaner.

7. Ressursgrunnlaget for reindrift og deres særverdiområder skal ivaretas

Med særverdiområder menes flyttleier, trekkleier, oppsamlingsområder, og andre minimumsbeiter for reindriften

Ved planlegging og utbygging som kan gi negative konsekvenser for reindriften skal det etterstrebes å finne de utbyggingsalternativene som gir minst mulig negative konsekvenser, og som bidrar til sameksistens mellom reindriften og andre utbyggingsinteresser.

Fylkeskommunen og kommunene skal konsultere om planer, dispensasjoner og andre tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser jf. samelovens § 4-1. Både forsøk på og gjennomført konsultasjon skal dokumenteres.

Kommunene bør samarbeide i saker som har og kan ha konsekvenser på tvers av kommunegrensene. Reindriftskartene og distriktsplanene er kunnskapsgrunnlag som kommunene bør benytte inn i planleggingen. Bruk av disse erstatter ikke behovet for dialog/konsultasjon med reindriften i saker som kan påvirke de direkte.

8. Kulturminner og -miljø av stor lokal, regional eller nasjonal verdi skal sikres

Kulturminner og kulturmiljø er ikkefornybare ressurser som er viktige historiebærere som bidrar til identitet, tilhørighet, opplevelser, variasjon og attraktivitet. Kulturminnene er sentrale ressurser for læring, næringsutvikling, opplevelse av sammenheng over tid, stedsidentitet og aktiv bruk.

Ingen områder er avklart i forhold til fredete kulturminner før fylkeskommunen, som kulturmiljømyndighet, har uttalt dette i saken. Det betyr at for hvert område, og i hver enkelt sak må tiltaket forelegges kulturminnemyndighetene for vurdering om og på hvilken måte tiltaket kan gjennomføres.

Kulturminner og -miljø av stor lokal, regional og nasjonal verdi skal sikres gjennom planleggingen. Der det er utarbeidet nasjonale og/eller regionale kulturminneregistreringer skal disse, sammen med kulturminneloven, legges til grunn for plan- og enkeltsaksbehandling.

9. Landskap som kulturelt, miljømessig og sosialt element skal ivaretas. Det skal tas hensyn både til helhetlige landskapsrom og landskapselementer

Landskapet i Nordland er mangfoldig, med stor variasjon i natur- og kulturpreg over korte avstander. Landskapselementer inkluderer naturlige og menneskeskapte terrengformer, vann, vegetasjon, bygninger, landemerker, sikteakser mm. som til sammen gir landskapet særpreg og kvalitet.

Den regionale landskapskartleggingen og kartlagte områder av kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse, skal legges til grunn i arealforvaltningen. Det skal tas hensyn både til helhetlige landskapsrom og landskapselementer.

10. Grøntområder, parker, gang- og sykkeltraseer og turdrag skal ivaretas

Sammenhengende grønnstruktur, samt gang- og sykkeltraseer med gode forbindelser til omkringliggende naturområder, er viktige for fysisk aktivitet og helse. Dette er arealer og strukturer som skal prioriteres i og mellom boligområder, nærturområder, skole, butikk og andre viktige servicepunkter. Grøntstrukturer og blågrønne strukturer i urbane områder skal tillegges særskilt vekt.

Grøntområder nær tettbebyggelsen bør planlegges slik at de bidrar til å opprettholde eller styrke naturmangfoldet. Grensen mot, og tilgangen til, marka og andre nærturområder skal ivaretas. Der det er mulig, bør grønne korridorer/ sammenhengende grønnstruktur restaureres og kobles til blågrønne strukturer for å styrke både natur- og samfunnsverdier.

11. Viktige lokale og regionale friluftsområder skal ivaretas

Kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder er et verktøy for å identifisere, utvikle og ivareta arealer for friluftslivet. Med viktige friluftsområder menes områdeverdiene «viktige» og «svært viktige» som brukes i verdisettingen av friluftslivsområdene.

Kartlegging av regionale og kommunale friluftsområder skal benyttes som kunnskapsgrunnlag i planleggingen. Informasjon om kartlagte friluftsområder finnes i Miljødirektoratets kartløsning Naturbase.

Ved tillatelse av bebyggelse i nærheten av viktige og svært viktige friluftsområder og langs strandsonen må, allmennhetens tilgjengelighet/tilgang til områdene hensyntas og eventuelt konsekvensutredes i arbeidet.

Tiltak som bryter opp, hindrer tilgang til eller bruk av områder kartlagt som svært viktige eller viktige friluftsområder bør unngås.

For å sikre allmennhetens tilgang til natur og friluftsliv, der friluftsloven og allemannsretten ikke er tilstrekkelige, bør det settes av hensynssoner med tilhørende bestemmelser i kommuneplanens arealdel.

Statlig sikring kan benyttes der allemannsretten og annet regelverk ikke gir tilstrekkelig regulering av området.

12. Utbygging av boliger og fritidsboliger skal skje med bakgrunn i dokumenterte behov i kommuneplanens arealdel

Kommunene skal, som en del av arbeidet med kommuneplanens arealdel, gjøre en vurdering av behovet for nye arealer til boliger og fritidsboliger. Bolig- og fritidsboligutbygging skal sees i sammenheng med tjenester, transportårer og transportbehov.

Behovet for nye områder til fritidsboliger skal være vurdert, før nye områder reguleres. Fortettingspotensialet i fritidsboligområder skal vurderes før det blir lagt til rette for utvidelse av eksisterende fritidsboligområder og utbygging i nye områder. Fritidsboliger bør samlokaliseres for å minimere tap av natur.

Kommunene bør planlegge for tilstrekkelig boligbygging med bomiljøer for alle. Det bør legges til rette for et mangfold av boligtyper og boformer tilpasset mennesker i ulike livsfaser og med ulike ressurser, funksjonsgrader og behov.

13. Rammeplan for avkjørsler og byggegrenser langs fylkesveg skal legges til grunn for planer, tiltak og dispensasjoner

Byggegrenser langs fylkesveger skal sikre areal for å ivareta interesser som trafikksikkerhet, sikt, vedlikehold og eventuelle fremtidige utbyggingsbehov. Fylkeskommunens rammeplan for avkjørsler og byggegrenser langs fylkesveg har forhåndsdefinerte holdningsklasser til byggegrenser og avkjørsler langs fylkesvegene. Den til enhvers tids gjeldende rammeplan, skal legges til grunn for planer, tiltak og dispensasjoner langs fylkesveg.

Vegloven § 29 åpner for differensierte byggegrenser. Gjennom rammeplanen har noen fylkesveger kortere byggegrenser enn det som fremkommer av loven og ulike holdninger til når tiltak som etablering av nye adkomster tillates. Holdningsklassene i rammeplanen utgjør en forhåndsvurdering av fylkeskommunale interesser langs de ulike vegene og skal legges til grunn i planarbeidet.

14. Lokalisering av publikumsrettede sentrumsfunksjoner skal skje innenfor etablerte by- og tettstedsstrukturer

Publikumsrettede sentrumsfunksjoner defineres som handel, service, offentlige og private tjenester og kultur- og aktivitetstilbud.

Dersom det vurderes å etablere publikumsrettede sentrumsfunksjoner utenfor etablerte by- og tettstedsstrukturer, skal det redegjøres for konsekvenser for sentrumsområdet og etablert handel og service, herunder transportbehov, mobilitet og trygg adkomst. I vurderingen av slik lokalisering, skal det legges vekt på bærekraftige løsninger for handelslokaliseringer som gir muligheter for sambruk av arealer og sirkulærøkonomi, samt transportbehov, mobilitet og trygg adkomst.

Handel med plasskrevende varer kan etableres utenfor sentrumskjernen. Med plasskrevende varer menes for eksempel trelast og andre store byggevarer, motorkjøretøy, møbler, brune- og hvitevarer og planter.

15. Boliger, skoler og barnehager skal ha trygg ferdsel og trafikksikker adkomst til lek og annen aktivitet

Gode trafikkløsninger i nærområdene til skoler, boliger og barnehager er viktig for å sikre trygg ferdsel og trafikksikker skolevei. I planleggingen skal det tas hensyns til eksisterende kapasitet i vegnettet, for både kjørende og myke trafikanter.

Det bør planlegges for gående og syklende gjennom et trafikksikkert og sammenhengende gang- og sykkelveinett.

Arealplanleggingen bør inkludere hjertesoner for å styrke trafikksikkerhet og folkehelse. Hjertesoner er områder rundt skoler og barnehager der barn skal kunne ferdes trygt til fots eller på sykkel. Planlegging av hjertesoner innebærer å redusere biltrafikk, sikre gode gangs- og sykkelveier, og prioritere trafikksikkerhet i barnas nærområde. Dette er særlig viktig fordi barns bevegelsesradius er begrenset, og trygge omgivelser er avgjørende for lek, aktivitet og selvstendig mobilitet.

16. Utforming av bygde omgivelser skal ivareta lokal byggeskikk, kulturminner, historiske strukturer og landskap, og bygge på gjenbruk, ombruk og transformasjon av eksisterende bygningsmasse

Å ta vare på lokal byggeskikk, kulturminner og landskap bidrar til å gi sterkere stedstilhørighet. Vår felles kulturarv bidrar til livskraftige lokalsamfunn, og er en viktig identitetsbærer.

Gjennom planbestemmelser skal det settes tydelige og forutsigbare rammer som gir grunnlag for å ivareta lokal byggeskikk og stedsidentitet.

For å avklare mulighetsrommet og hensyn som må tas i utviklingsarbeidet, bør kommunene gjennomføre kulturmiljøanalyser eller kulturhistorisk stedsanalyser, og utarbeide temakart for kulturminner og kulturmiljø som bidrar til å kartlegge viktige kulturmiljø.

Kommunene bør vurdere om rehabilitering og gjenbruk av bygninger samlet sett er en mer bærekraftig løsning for å redusere klimagassutslipp og ressursbruk enn riving.

17. Bygde omgivelser og offentlige uterom skal utformes og forvaltes med mål om høy estetisk og arkitektonisk kvalitet

For å sikre trygge, attraktive og inkluderende byer og tettsteder er det viktig å bygge videre på stedenes mangfold, særpreg og stedlige kvaliteter.

Gjennom planbestemmelser skal det settes tydelige og forutsigbare rammer for kvalitet i utformingen av bygde omgivelser.

Det bør utarbeides overordnede retningslinjer for arkitektonisk kvalitet for utforming av bygninger, utearealer, blågrønne strukturer og tilpasning til eksisterende bebyggelse og landskapsrom.

Det bør utarbeides generelle eller områdespesifikke veiledere som tydeliggjør og formidler kommunens arkitekturpolitikk, og som legges til grunn for kommunens plan- og byggesaksbehandling.

Kommunene bør vurdere å stille krav til kartlegginger og stedsanalyser som grunnlag for tidlig dialog og medvirkning i reguleringsprosesser. Eksempelvis i form av innbyggerundersøkelser, fysiske stedsanalyser, sosiokulturelle stedsanalyser, kulturhistoriske stedsanalyser, temakart som viser grønne strukturer og barnetråkk og seniortråkk.

18. Besøksforvaltningen skal ivareta og forbedre lokale stedlige kvaliteter

Besøksforvaltningen bør bygge på oppdatert kunnskap om stedlige kvaliteter og ønsket lokal utvikling. Kommunene oppfordres til å sikre lokal medvirkning og inkludere reiseliv og besøksforvaltning i kommunalt planverk. Dette kan gjøres gjennom å inkludere besøkende som brukergruppe i arealplanleggingen. Gjennom besøksforvaltningen bør fokuset være på gjenoppbygging og forbedring fremfor volum og forbruk.

19. Naturmangfold og økosystemtjenester skal bevares

Naturmangfoldet er grunnlaget for liv, og det gir oss økosystemtjenester som matproduksjon, jordsmonnets og skogen regulerende funksjon på vannbalanse og klima, biologisk mangfold, rent vann, flomdemping og karbonlagring. Når naturen fungerer som den skal, bidrar den til klimatilpasning og sikrer stabile økologiske prosesser.

Verdi og funksjon av økosystemtjenestene skal synliggjøres, vurderes og vektlegges i planleggingen. Sammenhengende leveområder og migrasjonskorridorer for arter skal sikres, og fragmentering av natur skal unngås. I områder der viktig naturmangfold og økosystemer er forringet, bør det vurderes om det kan gjennomføres tiltak for restaurering og forbedring av tilstanden.

20. Karbonrike og sårbare naturtyper skal beskyttes mot nedbygging og forringelse

Karbonrike arealer som naturskog, myr, kystlynghei, våtmarker og ålegrasenger (blå karbon) skal beskyttes mot nedbygging og forringelse. Dette for å redusere klimagassutslipp og bevare naturmangfold.

Sårbare naturtyper er områder med lav tåleevne for inngrep. De har ofte høy artsrikdom eller spesialiserte arter, og er ofte utsatt for klimaendringer, hydrologiske endringer, fysisk nedbygging og andre inngrep. Eksempler er kystlynghei, sanddyner, strandenger, rikmyr, kalkrike naturtyper og boreal regnskog. Eksempler på marine naturtyper er tareskog, bløtbunnsområder og ruglbunn.

Tiltak i myr skal unngås. Kartlagte myrområder med informasjon om areal og skillet mellom dyp og grunn myr, skal benyttes som kunnskapsgrunnlag inn i planleggingen. Dersom inngrep er nødvendig, skal myras dybde og karboninnhold kartlegges, og regenerering vurderes. Restaurering av myr og natur er eksempel på kompenserende tiltak.

21. Ny arealbruk og tiltak skal sikres mot naturfare

Utbygging på areal utsatt for naturfare, eksempelvis havnivåstigning, stormflo, flom og skred, skal unngås. Det skal tas hensyn til risiko for havnivåstigning og stormflohendelser i kystnære områder og avbøtende tiltak skal synliggjøres i arealplaner.

Langs vassdrag skal det tas hensyn til at flomregimene vil endres som følge av økt nedbør. Kommunene oppfordres derfor til å bruke tilgjengelige kart for havnivåstigning, stormflo, flom, ras, kvikkleire og skred, samt klimasårbarhetsanalysen for Nordland, som grunnlag i arealplanleggingen

Ved klimatilpasning og overvannshåndtering bør naturbaserte løsninger som åpne vannveier, vegetasjon og infiltrasjon prioriteres framfor tekniske inngrep.

22. Planlegging i sjø og på land skal sees i sammenheng

For å sikre en helhetlig arealforvaltning er det viktig å se land- og sjøområdene i sammenheng. Planlegging av kystsonen bør avklare ferdsel, forsvar, farleder, fiske, akvakultur, naturmangfold, friluftsområder, samt vurdere infrastrukturbehov som for eksempel energi, havn og vei. Kommunene oppfordres til å samarbeide om felles kunnskapsgrunnlag på tvers av kommunegrensene der det er hensiktsmessig.

Dersom planlegging av sjøområdene gjennomføres som egne kystsoneplaner eller i andre plantyper, skal likevel sjø- og landarealene vurderes i sammenheng. I noen tilfeller vil det være behov for å utvide influensområdet dersom sjø- og landområdene planlegges i ulike deler, og hvor det er mulige arealkonflikter mellom aktivitet i kystsonen og aktivitet på land.

23. Planer som tilrettelegger for akvakultur, skal sikre næringens behov for tilstrekkelige egnede arealer

Områder som avsettes til akvakultur skal ivareta hele anlegget og minimum inkludere merder, fortøyning og flåte. Planene må gi fleksibilitet til eventuelle endringer av anlegget av fiskevelferds, fiskehelse-, drifts-, eller miljømessige behov. Kommunene bør sikre at planbestemmelsene ikke er til hinder for å kunne søke om lokalitet etter akvakulturloven.

Kommunen bør ha dialog med næringsaktører, slik at aktørene kan gi innspill på arealet som er nødvendig for å sikre nødvendig fleksibilitet. Dette for å unngå bruk av dispensasjoner fra plan eller bestemmelser, og for å kunne bruke akvakulturområdet på best mulig måte.

24. Natur- og næringsgrunnlaget for fiskeriene skal ivaretas

Ressursgrunnlaget for fiskeriene skal sikres i kommunenes arealplaner. Det skal tas hensyn til at ulike fiskeredskaper har ulike arealbehov, inkludert nødvendig manøvreringsareal. Eksempelvis så kan fortøyninger og andre fysiske installasjoner være til hinder for bruk av redskapstyper som reketrål og snurrevad. Kommunene oppfordres til å involvere fiskerinæringen i arealplanleggingen.

Kommunene bør vurdere om områder skal avsettes som enbruksområder for fiske der dette er nødvendig for å sikre tilgang til viktige fiskeplasser, eller som flerbruksområder der fiskeriaktivitet kan kombineres med annen bruk uten at fisket fortrenges.

25. Strandsonen skal bevares som et attraktivt og tilgjengelig område

Det er generelt byggeforbud i strandsonen (100-metersbeltet). I 100-metersbeltet langs sjøen skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser jf. plan- og bygningsloven §§ 1-8 første ledd.

Selv om Nordland er i sone 3 jfr. statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen, skal tiltak i strandsonen skje etter planavklaring. Med planavklaring menes at tiltak er i tråd med kommuneplan eller reguleringsplan.

Kommunene skal gjennom arealplanleggingen, forhindre stengsel, inngjerding og utbygging som bidrar til opplevd privatisering av områder og som hindrer allmennhetens tilgang til strandsonen.

26. Vannmiljø og vedtatte miljømål i sjøer, elver, grunnvann og kystvann skal vurderes og ivaretas

Tilstanden i vannforekomstene skal beskyttes mot forringelse, og forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal oppfylle miljømålene, jf. vannforskriften §§4-7.

Planbestemmelser og hensynssoner skal benyttes i kommuneplanens arealdel og underliggende planer, som verktøy for å ivareta vannmiljøet i tråd med vannforskriften og regional plan for vannforvaltning. Dette gjelder særlig i arealplaner som omfatter beskyttede områder etter vannforskriften, nasjonale laksevassdrag og vernede vassdrag, men også der man står i fare for å ikke nå miljømålene.

Gjennom arealplanleggingen kan kommunen sette restriksjoner på arealbruken for å beskytte vannforekomstene mot forringelse, samt forbedre miljøtilstanden der dette er mulig.

Nordland fylkeskommunes veileder om helhetlig vannforvaltning i kommunene og Miljødirektoratets veileder om vannmiljø i arealplanlegging bør brukes.

Samarbeid på tvers av kommunegrenser bør vurderes i saker som kan påvirke vannmiljøet i flere kommuner.

Kommunen gjøres oppmerksom på de beskyttede områder etter vannforskriftens vedlegg IV, som har egne bestemmelser/vedtak som må sees til. Informasjon om beskyttede områder og hvilke krav og retningslinjer som inngår i beskyttelsen er tilgjengelig på Vann-Nett.no

27. Mellomlagring og sluttdisponering av masser, avfall og snø skal unngås nær sjø og vassdrag

Dette for å hindre avrenning av partikler og annen forurensning som kan påvirke vannmiljø.

Denne retningslinjen omhandler ikke tiltak i sjø og vassdrag, men tiltak nær sjø og vassdrag som kan påvirke sjø og vassdrag.

28. Naturlig kantvegetasjon langs vassdrag skal bevares, og restaurering skal vurderes der kantvegetasjonen er fjernet

Bevaring eller restaurering av kantvegetasjon er viktig for å ivareta verdifulle kvaliteter knyttet til vannmiljø, naturmangfold, landskapsøkologiske korridorer, landskapselementer og klimatilpasning. Der restaurering ikke er mulig, skal grøntdrag og restarealer istandsettes så nært opptil naturlig tilstand som mulig.

Kommunene bør fastsette bredden på vegetasjonsbeltet i rettslig bindende planer, jf. vannressursloven § 11. Der det er nødvendig bør det fastsettes bestemmelser og/eller vilkår knyttet til kantvegetasjonen.

29. Drikkevannskildene med tilsigsområde skal beskyttes for dagens og framtidas behov

Drikkevannskilder skal vises med arealformål og sikringssone i kommuneplanens arealdel i henhold til plan- og bygningsloven § 11-7, pkt. 6 og §11-8 a.

Til sikringssoner bør det gis bestemmelser for å sikre nedslagsfelt til drikkevann og område for grunnvannsforsyning for å unngå forurensing av drikkevannet.

30. Vannveier skal identifiseres og arealer for forsvarlig overvannshåndtering skal sikres

Ny utbygging, fortetting eller transformasjon skal ikke bidra til økt sårbarhet (skaderisiko) for overvann innenfor eller utenfor planområdet.

Overvannsløsninger må ha tilstrekkelig kapasitet til å ta unna forventet økt nedbørintensitet og nedbørsmengde. Overvannsløsninger skal ta hensyn til økologiske systemer og biologisk mangfold, herunder også vannmiljø.

Naturbaserte løsninger som eksisterende våtmarker, naturlige bekker, åpne vannveier, grønne/vegeterte infiltrasjonsområder og tak bør prioriteres.

Dersom bevaring, restaurering eller etablering av naturbaserte løsninger for overvannshåndtering velges vekk skal det begrunnes.

Det bør lages rutiner for vedlikehold av alle overvanns- og naturbaserte løsninger, og ansvarsforhold for drift og vedlikehold skal avklares i planfasen.

31. Planlegging og utbygging skal ta hensyn til kapasiteten på eksisterende og nye avløpssystem

Ny utbygging må planlegges med hensyn til kapasiteten på eksisterende og eventuelle nye avløpsanlegg, slik at økt belastning ikke påvirker måloppnåelsen etter vannforskriften.

Kommunen bør planlegge for utbedring av dagens overvanns- og avløpssystemer slik at risiko for flom eller oppsamling av vann i størst mulig grad reduseres. Dette er spesielt viktig på dyrket eller dyrkbar mark.

Kommunene bør utarbeide helhetlige planer for avløp og vannmiljø som ivaretar avløpssystemer, spredt avløp, overvannsproblematikk og vannmiljø.

Kommunene bør vurdere hvordan blå-grønn infrastruktur kan bidra til å forebygge flomødeleggelser og overvannsproblemer.

32. Vassdrag skal bevares så nært opptil sin naturlige form som mulig, og lukking av innsjøer, elver og bekker skal unngås

Lukking av vassdrag fører til fysiske og økologiske endringer som påvirker leveområder og vandringsmuligheter for arter, og øker risiko for skade ved for eksempel flom.

Dersom inngrep ikke kan unngås, skal det ikke gå på bekostning av naturmangfold i vann, miljømål for vannforekomsten eller beredskap mot naturfare.

Tiltaket skal vurderes etter vannforskriften, vannressursloven, lakse- og innlandsfiskeloven, og forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.

33. I planer og tiltak som berører allerede lukkede og sterkt påvirkede vassdrag, skal det vurderes om vassdraget kan gjenåpnes og/eller restaureres

Vurdering av bekkeåpning bør skje tidlig i planprosessen for å sikre tilstrekkelig areal til bekkeåpning og håndtering av overvann. Informasjon om påvirkninger på vannforekomster finnes på Vann-Nett.no.

Gjenåpning kan vurderes gjennom utredning til reguleringsplan, og areal kan avsettes med rekkefølgekrav om å sikre tilgang til og/eller etablering av infrastruktur og grøntstruktur.

34. Hensynet til lokale bestander av viltarter, anadrom fisk og innlandsfisk, samt deres leveområder skal ivaretas

Spesielt sårbare og lokale bestander, herunder villaks, sjøørret og sjørøye, skal sikres gjennom planlegging og tiltak som opprettholder økologiske funksjoner, vannkvalitet og vandringsmuligheter. Viktige gyte- og oppvekstområder for fisk, samt leveområder og trekkruter for viltarter, skal avsettes som hensynssoner i kommuneplaner og reguleringsplaner.

Kommuner og utbyggere bør gjennomføre biologiske registreringer av både fiskebestander og viltarter før større inngrep, og samarbeide med lokale fiskelag, jeger- og fiskeforeninger og forskningsmiljøer for å sikre god kunnskapsdeling. Naturbaserte løsninger som kantvegetasjon, våtmarker og grønne korridorer bør brukes for å styrke både fiskens og viltets leveområder.

35. Blågrønne strukturer av betydning for vannmiljø og klimatilpasning skal sikres, holdes intakte og om mulig restaureres

Blågrønne strukturer refererer til blågrønn infrastruktur, som er nettverk av blå (vann) og grønne (vegetasjon) naturområder som binder sammen leveområder for arter og ivaretar viktige økosystemtjenester. Blågrønne strukturer som våtmark, myr, skog og ugjødsla mark bidrar både til flomdemping og naturlig vannrensing, og reduserer risiko for blant annet oversvømmelser og forurensning av vann. Det er også sentrale områder for ulike arter og som potensiale for rekreasjonsområder.

Det er derfor viktig at blågrønne strukturer, ikke bare langs vassdrag, men også i vassdragenes nedbørfelt, beskyttes mot nedbygging eller restaureres der dette vil forbedre vannmiljø og/eller redusere risiko for naturfare.